

Ὁ Ἅγιος Κοσμάς ὁ Αἰτωλός ὡς πνευματικός πατέρας τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως

Κωνσταντῖνος Χολέβας
Πολιτικός Ἐπιστήμων

Οἱ πνευματικές προϋποθέσεις τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 εἶναι τὰ ἑλληνορθόδοξα ἰδανικά πού ἦσαν ριζωμένα στήν ψυχή τῶν ὑποδούλων ἐπί 400 καί 500 χρόνια Τουρκοκρατίας. Ὅρισμένοι ἱστορικοί, ἀκόμη καί συγγραφεῖς σχολικῶν ἐγχειριδίων, ὑπερτονίζουν τόν ρόλο τοῦ εὐρωπαϊκοῦ Διαφωτισμοῦ στήν καλλιέργεια τῶν φιλελευθέρων ιδεῶν στόν χῶρο τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Δέν ὑποτιμῶ τήν ἐπίδραση τῶν δυτικῶν ιδεολογικῶν ρευμάτων, ἡ μελέτη τῶν πηγῶν, ὅμως, διδάσκει ὅτι αὐτή ἡ ἐπιρροή ἦταν περιορισμένη χρονικά καί γεωγραφικά. Ἡ Ὁρθοδοξία, ἡ αἴσθησις τῆς συνέχειας τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἡ γλῶσσα, τό ἀντιστασιακό πνεῦμα τοῦ Ἑλληνα, ἡ Μεγάλη Ἰδέα καί ἡ νοσταλγία γιά τήν Βυζαντινὴ Αὐτοκρατορία (Ρωμανία), αὐτά ἦσαν τὰ πνευματικά θεμέλια τοῦ 1821. Ἄλλωστε οἱ ὑπόδουλοι Ρωμηοὶ δέν περίμεναν τήν Γαλλικὴ Ἐπανάσταση (1789) γιά νά ἀποφασίσουν νά ξεσηκωθοῦν. Ἦδη λίγα μόλις χρόνια μετὰ τήν Ἄλωση τῆς Πόλης ἔχουμε τὰ πρῶτα ἐπαναστατικά κινήματα στήν Πελοπόννησο, στήν Χειμάρρα καί ἄλλοῦ. Συνολικά 80 -100 ἑλληνικά κινήματα κατά τῶν Ὀθωμανῶν καταγράφουν οἱ ἱστορικοὶ ἀπό τό 1453 μέχρι τό 1821. Στά περισσότερα ἠγούντο Ὁρθόδοξοι κληρικοί. Τά ματωμένα ράσα ἦταν πανταχοῦ παρόντα καί στά κρυφά ἢ φανερά σχολεῖα ὁ παπᾶς καί ὁ καλόγερος μετέδιδαν τήν ἀγάπη γιά τόν Χριστό καί τήν πατρίδα.

Ὁ Ἅγιος Κοσμάς ὁ Αἰτωλός δέν πῆρε στά χέρια του τουφέκι, ἀλλά μέ τήν πνευματική καί ἠθική ἀναγέννηση τῶν ὑποδούλων προετοίμασε τό ἔδαφος γιά τήν μεγάλη Ἑλληνικὴ Ἐπανάσταση. Ἡ συμβολή του στήν ἐθνικὴ ἀφύπνιση ἦλθε σέ μία πολύ δύσκολη ἐποχή, ὅταν τό Γένος κινδύνευε νά ἀπογοητευθεῖ ἀπό τίς πολλές καί ἀτυχεῖς ἐξεγέρσεις. Τό πέρασμά του ἄφησε ἀνεξίτηλα ἴχνη στήν ψυχή τῶν ὑποδούλων ὄχι μόνο στήν γενέτειρά του Αἰτωλία, ἀλλά καί στήν Ἡπειρο, στήν Δυτικὴ Μακεδονία καί σέ ὅλα τὰ μέρη τὰ ὁποῖα ἐπισκέφθηκε κατά τίς τρεῖς (ἢ τέσσερες) περιόδους του. Ἡ συνεισφορά του στήν προετοιμασία τοῦ Ἀγῶνος μπορεῖ ἐν συντομίᾳ νά κωδικοποιηθεῖ ὡς ἑξῆς:

α) **Ἡ καλλιέργεια τοῦ Ὁρθοδόξου φρονήματος.** Μέ τό κήρυγμά του, μέ τό παράδειγμά του, μέ τήν κατανοητὴ ἀλλά συνάμα θεολογικὴ γλῶσσα του, ὁ Ἅγιος ἀπέτρεψε τούς ἐξισλαμισμούς καί στερέωσε τήν

Ορθόδοξη Πίστη. Από φόβο, από εκβιασμό, αλλά μερικές φορές και αυτοβούλως και από τήν προσδοκία αξιωμάτων ένας αριθμός Χριστιανῶν προσχώρησε στό Ἰσλάμ. Ὅλοι αὐτοί δέν χάθηκαν μόνο γιά τήν Ὀρθοδοξία, ἀλλά καί γιά τόν Ἑλληνισμό. Παράδειγμα οἱ Τσάμηδες τῆς Θεσπρωτίας. Ἀπόγονοι ἐξισλαμισμένων Χριστιανῶν ἔγιναν οἱ σκληρότεροι διῶκτες τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐπί Τουρκοκρατίας καί ἐπί Γερμανοϊταλικῆς Κατοχῆς. Ὁ ἀγώνας τοῦ Ἁγίου ἦταν πρωτίστως νά σώσει ψυχές. Ἀλλά ταυτοχρόνως ὅσοι παρέμεναν Χριστιανοί διατηροῦσαν καί τήν ἑλληνική τους συνείδηση. Γιά τήν ἀποτροπή τῶν ἐξισλαμισμῶν ὁ Ἅγιος Κοσμᾶς δίδασκε μέ ἔμφαση τήν Τριαδολογία. Ἦξερε ὅτι πολλοί ἀγράμματοι Χριστιανοί ἔπεφταν εὐκολα θύματα τῆς μουσουλμανικῆς προπαγάνδας, ἡ ὁποία ἀρνεῖτο τήν Ἁγία Τριάδα.

β) **Ἡ ἐμμονή στήν ἑλληνική γλῶσσα.** Εἶναι συγκλονιστική ἡ διδαχή τοῦ Ἁγίου ὅτι παίρνει ἐπάνω του τίς ἀμαρτίες ἐκείνων πού θά σταματήσουν νά μιλοῦν διάφορες διαλέκτους καί θά ἀποφασίσουν νά μιλοῦν στό σπίτι τους μόνον ἑλληνικά. Γνώριζε τήν ὑπονομευτική δράση διαφόρων προπαγανδῶν πού ὑπονόμευαν τήν πίστη καί τήν γλῶσσα τῶν ὑποδούλων. Ὁ Ἅγιος τόνιζε ὅτι «Ἡ Ἐκκλησία μας εἶναι εἰς τήν Ἑλληνικήν, διότι καί τό Γένος μας εἶναι Ἑλληνικόν»!

γ) **Παιδεία καί Σχολεῖα.** Ὁ Ἅγιος Κοσμᾶς δηλώνει ὁ ἴδιος στήν τελευταία ἐπιστολή πρὸς τόν ἀδελφό του ὅτι ἵδρυσε 10 ἑλληνικά (ἀνώτερα) σχολεῖα καί 200 κοινά (κατώτερα). Σέ σωζόμενη ἐπιστολή του πρὸς τοὺς Παργίους ὑπογραμμίζει ὅτι πρέπει νά ιδρῦσουν σχολεῖο γιά τήν διαφύλαξη τῆς Πίστεως καί τήν Ἐλευθερία τῆς πατρίδος. Σκοπός του πρωτίστως ἦταν μέσω τοῦ σχολείου τά παιδιά νά μαθαίνουν γιά τόν Χριστό, παραλλήλως ὅμως τά σχολεῖα τοῦ Πατροκοσμᾶ καλλιέργησαν τήν ἱστορική καί γλωσσική συνέχεια τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

δ) **Ἡ ἔμφαση στήν κοινωνική δικαιοσύνη.** Ὁ Ἅγιος Κοσμᾶς εἶχε συνειδητοποιήσει αὐτό πού λίγο πρὶν ἀπό τοὺς Βαλκανικούς Πολέμους εἶπε ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος γιά τοὺς ἀγρότες τῆς Θεσσαλίας: Ἐάν παραμείνουν κοινωνικά καί οικονομικά καταπιεσμένοι δέν θά μπορέσουν νά πολεμήσουν γιά νά ἐλευθερώσουν τοὺς ὑποδούλους ἀδελφούς τους. Τό κήρυγμα τοῦ Ἁγίου ὑπέρ τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης, ὑπέρ τῶν δικαιωμάτων τῶν γυναικῶν, κατά τῆς πλεονεξίας καί τῆς ἀδικίας, ὑπέρ τῆς σφυρηλατήσεως τῶν κοινοτικῶν δεσμῶν καί τῆς ἀλληλεγγύης, βοήθησε τήν ψυχική ἐνότητα τῶν Ρωμηῶν καί συνετέλεσε στήν ἀποφυγή ἐπικινδύνων διχασμῶν καί ἐρίδων μεταξύ ὁμοεθνῶν.

ε) **Οἱ Προφητεῖες.** Τό ποθούμενο, τό Ρωμαῖκο, τά βουνά πού θά σώσουν πολλούς, οἱ δύο Πασχαλιές πού θά ἔλθουν μαζί, ὅπως ἔγινε τό

1912, αυτά και πολλά άλλα αισιόδοξα μηνύματα έδιδε ο Άγιος Κοσμάς διά τῶν προφητειῶν του. Αὐτή ἦταν ἡ μεγαλύτερη ἐθνική προσφορά του σέ ἕνα λαό πού κινδύνευε νά χάσει κάθε ἐλπίδα γιά ἐλευθερία καί ἀναγέννηση. Ἄς μην ξεχνοῦμε ὅτι ὁ Άγιος ἔζησε τήν σφαγή τῶν Ἑλλήνων ἀπό Τουρκαλβανούς μετὰ ἀπό τὰ Ὀρλωφικά. Ἡ φωνή του ἦταν ἡ μοναδική ὄαση μέσα στήν ἀπελπισία.

Στ) **Τό μαρτύριό του.** Μέ τόν μαρτυρικό θάνατό του στήν ἀγχόνη τῶν δημίων του (Κολικόντασι Βορείου Ἡπείρου, 24-8-1779) ὁ Πατροκοσμάς γίνεται θρῶλος, σύμβολο καί πρότυπο γιά τούς ὑποδούλους. Ἡ ἀγιότητά του ἀναγνωρίζεται ἀμέσως ἀπό ὅλο τό σκλαβωμένο Γένος πολύ πρὶν ἀναγνωρισθεῖ ἐπισήμως τό 1961. Στήν Ἑλληνική Ἐπανάσταση ἕνα γνωστό ἄσμα ἔλεγε: «Βοήθα μας Ἄη Γιώργη καί σύ Ἄγιε Κοσμά, νά πάρουμε τήν Πόλη καί τήν Ἁγιά Σοφιά». Ἡ θυσία του ἐνέπνευσε καί ἐμπνέει ἀκόμη καί σήμερα, εἰδικά δέ τούς ἐμπερίστατους Βορειοηπειρωῶτες ἀδελφούς μας. Ὁ Άγιος Κοσμάς ἀγχόνη ἐτελειώθη καί κατέδειξε ἐμπράκτως ὅτι ἡ Ἐλευθερία τῶν Ἑλλήνων εἶναι ἀπ' τὰ κόκκαλα βγαλμένη. Μαζί μέ τό νέφος τῶν ἀναρίθμητων Νεομαρτύρων ἔβαλε τό λίπασμα γιά τήν ἑλληνορθόδοξη αὐτοσυνειδησία τῶν ὑποδούλων, ἡ ὁποία ὁδήγησε στήν Παλιγγενεσία τοῦ 1821. Κλίνουμε εὐλαβικά τό γόνυ στήν ἱερά μνήμη του!

Κ.Χ.